

Gavella
gradsko dramsko kazalište

Margaret
Edson

DUH

REDATELJ

Samo M. Strelec

Margaret Edson **Duh**

Redatelj i scenograf Samo M. Strelec
Prevoditelj Tomislav Kuzmanović
Dramaturški suradnik Dubravko Mihanović
Kostimograf Leo Kulaš
Oblikovatelj svjetla Zdravko Stolnik
Jezična savjetnica Đurđa Škavić
Asistent scenografa Goran Jerosimović
Asistentica scenografa Ivona Pelajić

Igraju

DR. SC. VIVIAN BEARING Anja Šovagović Despot
HARVEY KELEKIAN, DR. MED. Dražen Kühn
JASON POSNER, DR. MED. Sven Šestak
SUSIE MONAHAN, VIŠA MED. SESTRA Perica Martinović
DR. SC. E. M. ASHFORD Ingeborg Appelt
GOSPODIN BEARING Dragoljub Lazarov

LABORATORIJSKI TEHNIČARI, SPECIJALIZANTI,
STUDENTI, TIM ZA REANIMACIJU

Đorđe Kukuljica, Ozren Opačić, Ana Majhenić,
Mirna Medaković, Damir Klarić

Inspicijentica Ana Dulčić
Šaptačica Andrea Glad

Premijera 17. prosinca 2010.

tehnički upravitelj: Stanko Robinščak; zamjenik tehničkog upravitelja: Goran Jerosimović; majstor pozornice: Vilim Pustišek; vodstvo rasvjete: Mijo Kočiš; majstori tona: Christian Kanazir, Branko Puceković; vodstvo ženske krojačnice: Jelica Mikuš; vodstvo muške krojačnice: Slavko Ričko; vodstvo bravarske radionice: Ivica Kulaš; vodstvo stolarske radionice: Krunoslav Ozimec; tapetarski radovi: Tomislav Barbarić; ličilački radovi: Josip Kukuruzović; vodstvo šminke i frizure: Danijela Pavlek; frizerka: Darinka Smetiško; šminkerica: Sonja Pavičić; rekviziter: Ivan Borčić; garderobijerke: Ružica Valenčak, Ljiljana Dimova, Peternel, Sanja Tenjer, Dubravka Herout

Margaret Edson

Rođena je 4. srpnja 1961. godine u Washingtonu. Zainteresirala se za dramu kao dijete, a u srednjoj je školi nastupila u nekoliko dramskih predstava. 1979. godine započela je sveučilišnu karijeru na Smith koledžu u Northamptonu, Massachusetts. 1983. diplomirala je povijest. Provela je godinu dana u Rimu, gdje je živjela u dominikanskom samostanu. Nakon toga radila je niz poslova, između ostalog prodavala je i bicikle te hot-dog. Sredinom 80-ih volontirala je kao službenica na odjelu za AIDS/onkologiju u bolnici u Washingtonu, gdje je prikupila i tematsku građu za dramu *Duh*. 1992. magistrirala je književnost na sveučilištu Georgetown. Tijekom vremena provedenog na Georgetownu, počela je volontirati preko svoje crkve kao tutor za engleski kao strani jezik. Zainteresirala se za podučavanje, naposljetku postavši učiteljicom u vrtiću. U to je doba napisala svoj dramski prvijenac *Duh* te ga je počela slati kazalištima. 1993. drama je privukla pažnju, nakon što je osvojila godišnju nagradu Dramske lige za nepostavljeni dramski tekst. 1995. kazalište South Coast Repertory u Costa Mesi, Kalifornija, pristalo je uprizoriti dramu. Predstava je bila jako dobro prihvaćena, ubrzo osvojivši nagrade losanđeleskog Društva dramskih kritičara. Nakon toga, *Duh* je prebačen u Long Wharf Theater u New Haven, Connecticut, a potom i na off-Broadway. 1999. godine osvaja Pulitzerovu nagradu za dramu. Iste godine osvojio je i nagradu 'Najbolja nova drama', koju mu je dodijelilo Njujorško društvo dramskih kritičara, kao i nagrade Drama deska, Dramske lige i Društva vanjskih kritičara. Zbog toga što drama nije prikazana na Broadwayu, nije ušla u izbor za dodjelu nagrada 'Tony'. *Duh* je osvojio i nagradu Village Voicea za najbolju žensku ulogu. 2001. drama je adaptirana za film, u kojem je ulogu Vivian Bearing igrala Emma Thompson. Margaret Edson danas radi kao učiteljica u vrtiću u Atlanti, Georgia. *Duh* je do sada njezin jedini izvedeni dramski tekst. ✪

O drami **Duh** Margaret Edson

DUBRAVKO
MIHANOVIĆ

Tkogod uzme u ruke kakvu antologiju ili izbor iz suvremene njemačke, francuske, poljske, mađarske ili, da se dotaknemo i brojnošću manjih naroda, škotske ili makedonske drame, te pročita odabrane naslove, jedna od riječi koje će teško izbjeći donoseći generalni sud (dojam) o pročitanom, bit će 'crnilo'. To da živimo u svijetu obojanom mnogobrojnim nijansama tame, kao i da dramsko pismo tu tamu treba detektirati i s njom se nositi kako zna i umije, teško je oboriva tvrdnja, pa se, gledano odatle, takovrsnoj tmini niti možemo, niti trebamo čuditi. Obasuti smo komadima što nas čvrsto hvataju za već oznojenu ruku sa željom da nas odvedu u mračne zakutke i duboke provalije društva i(li) pojedinca, govoreći nam ne nužno da je život postao ispražnjen od smisla, ali nam svakako sugerirajući kako smo izgubljeni, uplašeni, emotivno osakaćeni, neshvaćeni i neprihvaćeni, ogorčeni i ljutiti, agresivni u svom kukavičluku i spremni nauditi jedni drugima čim se za to ukaže prilika. Bliskost, govori nam se, ne postoji ili je samo tlapnja, iluzija, a čovjek je čovjeku vuk, čak i kad ga nitko na to ne prisiljava. Je li doista tako? Dijelom, bez sumnje, jest. I zato su mnogi od tih tekstova dobri i vrijedni. Mnogi su pak, tek poza, uskakanje u vlak koji vozi nekamo gdje se jednostavno mora(lo) biti, trendovski proizvod trenutka, dramske tvorevine kojima se za dvadesetak godina vjerojatno više nećemo vraćati. Od pojave medijski eksponirane *in-yer-face* dramaturgije svašta se guralo, i još se uvijek gura, pod taj kmični kišobran; mnogo je posve pogrešnih i zbrkanih redaka o njoj napisano, pa i kod nas; donošeni su suvereni zaključci stvoreni na pogrešnoj i u znanju neutemeljenoj premisi da je svako crnilo suvremenog dramskog pisma proizvod spomenutog pravca. A nije (bilo) tako. Jer *in-yer-face* drama otišla je u povijest, a tama kao da je ostala prevladavati na scenama.

Kao svojevrсни kontrast takvom poimanju kazališta nametnuo se nezanemariv broj novih američkih dramskih tekstova. Oni, barem u najvećoj mjeri, po svojoj prilici nisu reakcija na spomenutu tamu. Supostojali su i supostoje usporedno s njom, stvarajući na papiru i pozornici neki drugi svijet, svijet gdje stvari završavaju dobro. Nisam čitao dovoljno velik broj tih komada, no one koje jesam, nisu mi se sviđjeli. Uglavnom, doimali su mi se lažno. S formalne strane, teško im je išta prigovoriti; dobro su skrojeni, sve je u njima na svom mjestu, kako se to voli reći, pa i taj neizbježni *happy end*, ali neka, doduše teško dokaziva, neuvjerljivost ne dopušta mi da im povjerujem. (Pritom, kad govorimo o američkom dramskom pismu, treba imati na umu da su najveći njihovi dramatičari, poput Mameta, Sheparda ili Albeeja, vrlo subverzivni autori, kilometrima udaljeni od optimizma nekih svojih zemljaka.) Melodrama, uvjeren sam, kazalištu ne pristaje baš najbolje, a nacija koju je film nepovratno zarazio melodramatičnošću morala je i sceni podariti mnogobrojne izdanke tog žanra, koji će, bez sumnje, od tamo i dalje stizati. Zašto o svemu ovome govorim (kad sve to i tako znamo)?

Zato jer se američka spisateljica Margaret Edson ukazuje kao autorica sigurno usidrena između dva navedena pola, predstavljajući se kao vrlo oseujan i, u svojoj neobičnoj običnosti, unikatan dramski glas.

Tema kojom se Edsonova u 'Duhu' bavi na prvi pogled ne može biti bliža tami. Umiranje je, naučili su nas, put u crnilo, a kad netko, ne koristeći se transparentno religijom kao mogućim izvorom svjetla, uspije napisati tekst koji nam uvjerljivo govori da možda i nije tako, ili barem nije samo tako, tada nam je darovao izuzetno djelo. 'Duh' nam poručuje nešto vrlo jednostavno i, kolikogod se to nemjerljivo doimalo, osnažujuće: poručuje nam da je život vrijedan življenja.

Ništa originalno, rekli bi cinici. No u tome i jest stvar: ovaj komad cijepljen je od cinizma, tako prisutnog u suvremenom dramskom pismu, te na cinične objede niti pokušava, niti umije odgovarati. Preiskren je, preneposredan i bavi

ANJA ŠOVAGOVIĆ DESPOT, ĐORĐE KUKULJICA

se preozbiljnom temom da bi se skrivao iza ironije (mada Vivian Bearing, junakinja *Duha*, u jednom trenutku kaže 'Ironija je književni postupak koji će se ovdje, sasvim sigurno, obilno koristiti.'). Za skrivanje, naime, nema vremena. Život je prekratak. I, kao što maločas rekosmo, vrijedan je življenja. Pokušajmo među suvremenim dramskim tekstovima pronaći one koji nam govore takvo što, a da nisu posegnuli za tipiziranošću i predvidljivošću melodram(at)skih postupaka. Neće ih biti puno. Pokušajmo, s druge strane, otkriti one koji progovaraju o bolesti, propadanju tijela, usamljenosti, pogrešnim životnim prioritetima, krivim ili upitnim odabirima, bolnim zabludama..., a da to čine istovremeno snažno, istinoljubivo, nepretenciozno i duhovito. Bit će ih još manje. Pred nama je komad koji je uspio oboje. Malen na najljepši mogući način, dakle prisan. Odnokud poznat, mada ga prije nismo čitali. I velik, jednako tako, na najljepši mogući način: zagledan u bjelodanu prolaznost čovjeka i stvari ('A samo si jedna od stvari mnogih.', kako to tužno i vedro kaže Czesław Miłosz) s nenametljivom vjerom da pod njima tinja Neugasivo Nešto. 'Budna je i usredotočena; polako se primiče svjetlu.', zapisuje Edsonova u jednoj od posljednjih didaskalija *Duha*. Baš tako i jedino tako, čini se, možemo pristupiti ovome tekstu. Budno i usredotočeno. Otvoreno. Bez skrivanja. Pogleda i htijenja usmjerenih prema svjetlu.

Ljudi će za sebe reći da se smrti ili boje, ili ne boje. Osobno, pripadam prvima (pogotovo otkad imam dijete), mada je vjerojatno glupo bojati se nečega za što je posve izvjesno da nas čeka, upitno je samo kada. Ukoliko još uvijek vjerujemo u katarzu ili makar njenu suvremenu inačicu, tada je *Duh* prilika za takvo iskustvo, bez obzira strahovali od odlaska s ovoga svijeta ili ne, jer bol, zapitanost i nevjerica svima su nam zajednički. Margaret Edson možda je svjesno, ali prije sam sklon vjerovati intuitivno, stvorila komad gdje, gotovo po starogrčkoj matrici, 'svjedočimo goroj i težoj sudbini likova od naše vlastite, što može potaknuti olakšanje – katarzu i/ili ekstazu*.' Tekst je ovo u podjednakoj mjeri skrojen od dokumentarnosti i teatralnosti, proživljavanja i autoreferencijalnosti, Stanislavskog i Brechta; istodobno smo u životu i u kazalištu, u bolnici i na sceni. Proći kroz takav postupak te pomoću njega propitivati takvu temu, složen je izvođački zadatak i (pre)rijetka povlastica. *Duhom* smo pozvani da se bavimo bitnim. Ima li radosnijeg poziva? ✦

*'Catharsis' je latinska riječ koja potječe od grčke riječi 'katharsis' i znači 'pročišćenje' ili 'čišćenje'. Ekstaza (grčki 'ekstasis') je pak vrlo snažno oduševljenje, obnovljen osjećaj za dragocjenost života, obnovljena nada, utjeha...

ANJA ŠOVAGOVIĆ DESPOT, INGEBORG APPELT

O Duhu, i nekim stvarima oko njega

SAMO M. STRELEC

Prije točno deset godina na njemačkom sam jeziku pročitao tekst *Wit* i odmah sam osjećao da ću ga jednom negdje raditi, i da ću ga posvetiti svojoj majci, koja je umrla od raka. A prije otprilike dvije godine u medijima su nam počeli govoriti da smo u recesiji. Onda su kod nas, u Sloveniji, postupno počeli smanjivati novac za kulturu; nastavili su govorima o reformi javnog sektora, javnih zavoda, o kazališnom zakonu...

Zagreb, 1. prosinca 2010.

Tada sam odlučio da ću taj kapitalizam i svoj status 'slobodnjaka' shvatiti sasvim ozbiljno: ništa mi ne garantira da ću raditi, dakle – upravo mi je ova režija možda posljednja u životu. A ako je već tako, onda neke od svojih režija želim posvetiti pojedinim osobama. I, eto, danas sam tek godinu, dvije mlađi od dobi u kojoj je umrla moja majka. Krug se zatvara.

'Mama, po tebi sam, između svoga imena i prezimena, stavio jedan mali "M" s točkom; ovaj, nadam se "privremeno posljednji", rad u Zagrebu obavljam s velikom, velikom, velikom radošću, ispunjen i sretan, puno misleći na tebe. Zato ti posvećujem režiju ove, za mene jako važne predstave.'

Glavna junakinja komada, Vivian Bearing, sveučilišna je profesorica. Veliki je um, njena specijalnost su soneti metafizičkog pjesnika Johna Donne, koji se u njima intenzivno i duboko bavi i smrću. Profesorica Bearing, dakle, zna sve o životu i o smrti, stručnjakinja je za to područje. A onda stiže dijagnoza: 'Gos-

Zagreb, studeni 2010.

pođo, imate rak.' I sve što joj je dotad davalo sigurnost, sve će to sada pokazati tek svoju nemoć. Vivian, zapravo, o životu i o smrti ne zna ništa. U njoj se kovitlaju pitanja bez odgovora o vječnom antagonizmu između tijela i duha, fizike i metafizike, propadanja i trajanja, ali ne na teorijskoj i filozofskoj razini, ne, jer sad se radi o njenom životu i o njenoj smrti...

Danas nam se često čini da je sve dostižno i dostupno, da se sve može kupiti, da se sve može čak i znati. Imamo osjećaj da smo živi jer kupujemo, trošimo, jer nas nazivaju 'profesore', 'gospodine', jer se identificiramo s time što smo u životu postigli, naučili, nakupovali, nabavili, prikupili, u sebi i oko sebe. Puni smo informacija o svemu. Što sa svim tim, kad gledamo smrti u oči? Je li naš um, kolikogod sjajan bio, sposoban dati odgovore na 'konačna pitanja'? Što sam ja, kad sve to: znanje, titule, novac, nagrade..., postanu – u susretu s dijagnozom 'neizlječivo' – tako beznačajni? 'Ljudi umiru, a nisu sretni.', odgovorio je Camus na pitanje koja je po njemu glavna značajka 20. stoljeća. Margaret Edson je uoči novog stoljeća, 'teškoj' temi usprkos, napisala 'lako probavljiv' komad. *Duh* je, naime, na mnogo mjesta ironičan, često i humoran tekst, koji sukob 'tijelo – duh' dovodi do ekstrema. 'Kazalište je mjesto koje slavi Dobro, Istinito i Lijepo.', rekao je Claus Peymann. Vjerujemo da će glumci kazališta 'Gavella' u *Duhu* prikazati i pokazati kako još uvijek ima Dobrote, Istine i Ljepote. Ponekad nam ta spoznaja dođe jako kasno. Ali bolje ikada, nego nikada. ✱

John Donne (1572. – 1631.), engleski pjesnik. U razdoblju u kojem je stvarao, ali i u cjelokupnoj povijesti engleske, pa i svjetske poezije, zauzima posebno mjesto, kao utemeljitelj pravca što ga nazivamo 'metafizičkom poezijom'. Pjesme mu se odlikuju vibrantnim jezikom, intenzivnom metaforičnošću i moćnom misaonošću.

Profesorica E. M. Ashford zbiljsko je lice i doista je stručnjakinja za Donneovu poeziju.

Profesorica Vivian Bearing lice je izmišljeno dramom *Duh* Margaret Edson.

U vrtiću s autoricom **Duha**

Maggie Edson – proslavljena dramatičarka koja je toliko daleko Off-Broadway da se nalazi ispod linije Mason-Dixon¹ – izvodi dnevni ritual poznat kao ‘Wiggle Down’.

‘**Tapping my toe, just tapping my toe**’, pjeva na melodiju iz *Singing in the Rain* pred skupinom predškolske djece u osnovnoj školi u centru Atlante. ‘**What a glorious feeling, I’m – nodding my head!**’² Klinci veselo lupkaju nogama i kimaju glavama pjevajući s njom.

Nakon što je pjesma završila gđica. Edson izvikuje ‘**Dajte si standing O!**’³ Njezini štice ustaju, plješču i dižu ruke iznad glave u obliku velikog slova ‘O’.

Ova gipka 37-godišnja žena razbarušene smeđe kose i širokog osmijeha potpuno se razlikuje od dr. Vivian Bearing, briljantne, emocionalno distancirane profesorice engleskog, junakinje njezine drame *Duh* – koja je osvojila jedno-glasne pohvale kritičara za malenu off-brodvejsku predstavu.

Vivian je 50-godišnja znanstvenica koja je svoj život posvetila proučavanju *Svetih soneta* Johna Donnea. U drami ona umire od raka jajnika. Ogoljele glave od kemoterapije, ulazi na pozornicu odjevena u bolničku halju, vukući za sobom stalak za infuziju. ‘Nije mi namjera otkriti sadržaj’, govori Vivian publici, ‘ali mislim da na kraju umirem.’

U ovoj žestokoj, duhovitoj i nezaboravnoj drami, beskompromisna učiteljica sama postaje objekt proučavanja, kada ju njezini liječnici podvrgnu rigoroznom slijedu eksperimentalnih tretmana. Kroz bolničke scene i flešbe-kove u njezinu prošlost gledamo strogu, zajedljivu Vivian u borbi s najvećom lekcijom od svih: kako se suočiti s vlastitom smrću. ‘Znam sve o životu i smrti’, govori nam. ‘Ipak sam ja proučavatelj Donneovih *Svetih soneta*, koji istražuju smrtnost više od bilo kojeg drugog djela na engleskom jeziku.’ Jedan je od tri-

Razgovor vodila: Amy Gamerman (*In the kindergarten with the author of ‘Wit’*; www.dramatist.com, br. 4, jesen 1999.; preuzeto iz The Wall Street Journala, 1998., Dow Jones & Company, Inc.; preveo: Nikola Hodalj)

¹ eng. ‘Mason-Dixon line’ = u popularnoj kulturi linija Mason-Dixon simbolizira kulturalnu granicu između Sjeveroistoka Sjedinjenih Američkih Država i američkog Juga (op.pr.)

² U originalu riječi pjesme glase: ‘I’m singing in the rain, just singing in the rain. What a glorious feelin’, I’m happy again’

³ ‘Standing O’ ili ‘Standing ovation’

jumfa *Duha* upravo to da nam Vivian uspijeva pokazati točno što misli. Obasjane moćnim reflektorima drame, oživljavaju pjesme poput *Death be not proud* – gdje samo mjesto zareza razrješava misterij života i smrti za Vivian i njezinu publiku. Za ovaj je pothvat jedan kritičar zahtijevao da se gđici. Edson dodijeli mjesto na odsjeku za engleski jezik na Harvardu.

Ali ona to nikad ne bi prihvatila. U vrtiću je akcija.

‘Učiti čitati – to je najveća stvar koju učite u cijelom životu,’ kaže za večerom, nakon dugog dana poučavanja i planiranja nastave. **‘Slova abecede predstavljaju zvuk, tekst označava govor – to savladati, to je najteže. To vam najviše otvara um, daje vam najviše moći.’**

Gđica. Edson – za svoje učenike ‘Miss Edson’ – odrasla je u Washingtonu, D.C., a povijest je studirala na Smith koledžu u Northamptonu, Massachusetts. Nakon diplome radila je u baru u Iowi, točeći pića svinjogojcima, a potom je provela godinu dana živeći u dominikanskom samostanu u Rimu. Kod kuće u Washingtonu dobila je posao na odjelu za onkologiju/AIDS sveučilišne bolnice, 1985. godine. **‘Bila sam službenik na odjelu, što je bio poprilično nisko rangiran posao – zakazivanje sastanaka, bavljenje nabavom...’** priča. **‘Baš zato što je bio nisko rangiran, mogla sam vidjeti sve.’**

Otišla je nakon godinu dana, ali to ju je iskustvo proganjalo. U siječnju 1991. dala je otkaz na poslu, u organizaciji za mentalno zdravlje, kako bi napisala dramu inspiriranu vremenom provedenim na odjelu za rak. Zašto? **‘Htjela sam to vidjeti,’** jednostavno kaže, **‘i mislila sam da to netko mora napisati.’**

Imala je manje od godinu dana. Naredne jeseni trebala je početi pohađati magisterij iz književnosti na Sveučilištu Georgetown – odskočna daska, mislilo se, za akademsku karijeru. Kada je počela pisati dramu, pomislila je kako bi i njezina junakinja mogla biti sveučilišna profesorica. **‘Željela sam pisati o nekome tko će izgubiti svoju moć. To sam vidjela u bolnici. Opskrbljujemo se određenim “setom alata”. Što se događa kada nam ti alati više ne mogu poslužiti?’** Gđica. Edson odlučila je učiniti Vivian stručnjakinjom za pjesništvo Johna Donnea, iz jednostavnog razloga što je oduvijek slušala kako su te pjesme najzahtjevnije u engleskoj književnosti. Iako ih sama nije čitala: njezina formalna poetska naobrazba bila je ograničena na jedan seminar na fakultetu. **‘Jako dobar seminar, ali mislim da nisam čitala ništa od Johna Donnea.’** I tako je krenula u knjižnicu. **‘Ako znaš kako proučavati jednu stvar, možeš proučavati sve,’** objašnjava.

No, prva čitanja Donnea su je zbunila. **‘Koliko god bih se trudila, nisam dobijala odgovor,’** priča. **‘Neke od tih pjesama su previše složene. U čemu je poanta, ako ne teku kao pjesme?’** Počela je ‘poprilično opsežnu studiju’, koja ju je naposljetku dovela do spoznaje da ‘Donne sumnja u jednostavnost’ – isto kao i Vivian. Istovremeno je kopala po medicinskim tekstovima o raku, kako u javnoj, tako i u Nacionalnoj medicinskoj knjižnici. Što je više čitala, to je više ostajala zatečena nevjerojatnim podudarnostima između poezije i medicine – podudarnostima koje se uvelike koriste u *Duhu*. **‘Kada doista proučavate pjesmu, bavite se njezinom anatomijom,’** kaže Edson. **‘To ne možete izmisliti.’**

Završila je dramu i poslala ju dvama kazalištima – koja su je odmah odbila. Pospremila ju je i počela rad na svom magisteriju. **‘Ideja je bila da ću se zaljubiti u to i otići na doktorat,’** kaže. **‘No to se nije dogodilo.’** Umjesto toga otkrila je svoj životni poziv van kampusa, kada je dječaka iz Dominikanske Republike počela poučavati engleski putem programa volontiranja u svojoj crkvi. Nakon što je magistrirala, zaposlila se u osnovnoj školi u Washingtonu.

Te godine poslala je tekst *Duha* novoj skupini kazališta. I 1995. godine dramu je konačno postavilo kalifornijsko kazalište South Coast Repertory, a onda 1997. i Long Wharf Theatre u New Havenu – pod redateljskom palicom njezinog prijatelja iz djetinjstva, Dereka Ansona Jonesa (igrao je ulogu Vivian na prvom čitanju *Duha*, za kuhinjskim stolom spisateljčine majke). U trenutku kada je drama dospjela u njujorško kazalište MCC Theatre, Edson se već preselila u Atlantu, gdje je njezina partnerica Linda Merrill prihvatila mjesto kustosa u muzeju High.

Na dan premijere sjela je na let za New York, nakon dugog dana poučavanja i administrativnog sastančenja, te je stigla u kazalište netom prije nego što će predstava završiti. **‘Presvlačila sam se u zahodu kada su ljudi počeli izlaziti,’** sjeća se. **‘Neka žena u susjednoj kabini je plakala i puhala nos.’** Slijedećeg ponedjeljka ponovno je bila u vrtiću.

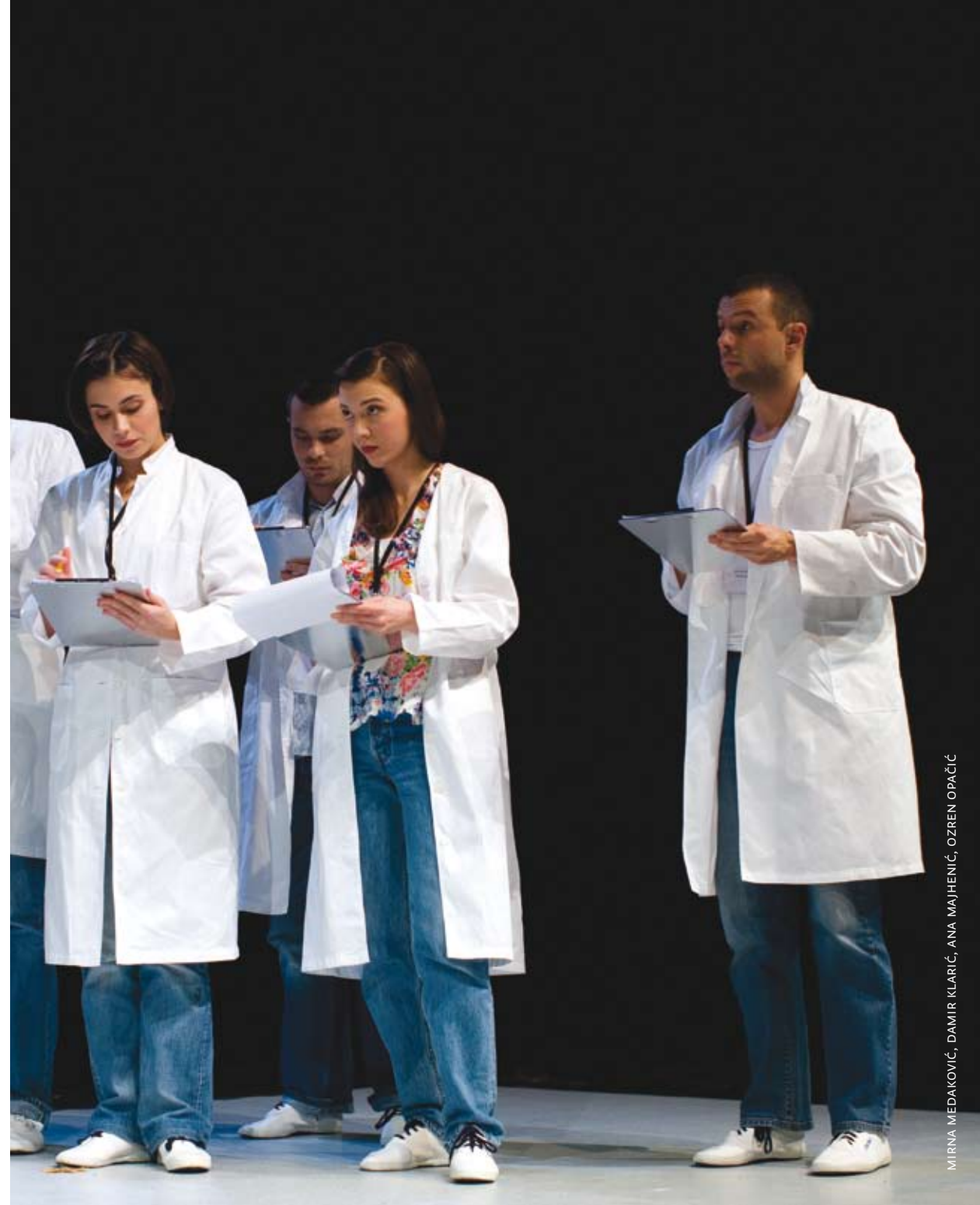
Dan joj počinje u 7 sati ujutro, kada se sa svojim kolegama priprema za razred koji broji 24 djece, većinom iz uže gradske jezgre, od čega su mnogi iz takozvanih ‘nepismenih domova’. **‘Najviše čemu se ta djeca nadaju je da će naučiti čitati do trećeg razreda,’** kaže Edson. Njezin je razred vedar i veseo, prepun slova abecede na zidovima, s terarijem, šačicom kompjutera i niskim stolovima s malim stoličicama.

Od trenutka kada dođu petogodišnjaci, u 8, do pauze za ručak u 11:30 sati, učionica vrvi aktivnostima. Gđica. Edson i gđica. Reid probijaju se kroz matematičke zadatke, lekciju čitanja, projekt iz prirode (sadnja sjemenki u plastične čašice zemlje) i puno, puno pjesama – od kojih je mnoge sastavila Edson sama. **‘Puno pjevamo u našem razredu,’** objašnjava. **‘Pjevanje pobuđuje svijest o jeziku.’** Djeca također rade na svojim dnevnicima, crtajući slike sebe samih i svojih obitelji, te ispisujući jednostavne fraze o njima.

Ništa ne promiče oku gđice. Edson. Izazivači nereda – **‘Imam šestoricu dječaka spremnih da se u svakom trenutku potuku.’** – se odvedu na stranu i s njima se tiho razgovara. Nekog se drugog dječaka izdvoji i pohvali. **‘Trebala mu je ljubičasta bojica za crtež i pitao je, “Mogu li, molim vas, dobiti ljubičastu bojicu?” “Što mislite razrede, palac gore ili palac dolje?”’** Razred jednoglasno diže palac gore. Kontrast između gđice. Edson i neumoljive Vivian – koja u jednoj sceni hladno odbija produljiti rok studentu čija je baka preminula – ne može biti dramatičniji.

Gđica. Edson nije sigurna sviđa li joj se Vivian. **‘Ne kažem da je loše biti pametan,’** kaže polagano. **‘Pamet nije loša, ali – bolje je biti dobar.’** ✨

* *Duh* su na off-Broadwayu producirala kazališta MCC i Long Wharf, Daryl Roth i Stanley Shopkorn, Robert G. Bartner, Stanley Kauflet. 07. siječnja, 1999.

* Predstava nastala u produkciji MCC-a i Long Wharfa imala je svoju premijeru u New Yorku, u kazalištu MCC. Robert LuPone i Bernard Telsey, izvršni direktori; William Cantler, pomoćnik direktora. 17. rujna, 1998.

* Premijera na Istočnoj obali u kazalištu Long Wharf. Doug Hughes, umjetnički direktor; Michael Ross, generalni direktor. 31. listopada, 1997.

* Praizvedba u kazalištu South Coast Repertory.

* *Odbjegli zeko*, Margaret Wise Brown; 1942., Harper & Row, Inc.; novo izdanje: 1970., Roberta Brown Rauch, s dopuštenjem HarperCollinsa, Inc.

* *Sveti soneti*, John Donne; uredila: Helen Gardner. S dopuštenjem Oxford University Pressa.

Samo M. Strelec

Rođen je 1966. u Ptuj. Nakon završetka studija kazališne i radijske režije na Akademiji za kazalište, radio, film i televiziju u Ljubljani, gdje je diplomirao predstavom *Život plejboja* Dušana Jovanovića, u studijskoj godini 1991./92. usavršavao se na Visokoj školi za glumačku umjetnost Ernst Busch u Berlinu (Hochschule für Schauspielkunst Ernst Busch). Od 1992. do 1997. bio je umjetnički vođa ptujske kazališne skupine *Zato.*, iz koje je došlo do ponovne profesionalizacije Kazališta Ptuj, za što je 1997. primio nagradu 'Zlatna ptica'. Od 1997. do 2001. direktor je Kazališta Ptuj, gdje pokreće festival monodrame, natječaj za mladu dramu te SKUP, festival komornog teatra. Od 2001. do 2006. bio je umjetnički direktor Drame Slovenskog narodnog kazališta u Mariboru. Na kazališnim festivalima u Sloveniji i inozemstvu Samo M. Strelec dosad je mnogo puta nagrađivan, a osim sa slovenskim institucionalnim teatrima, kao redatelj je surađivao i s kazalištima u Rijeci, Varaždinu, Virovitici, Beogradu, Grazu, Trstu... *Duh* Margaret Edson, u produkciji kazališta 'Gavella', njegova je 46 režija. ★

GRADSKO DRAMSKO KAZALIŠTE 'GAVELLA'
FRANKOPANSKA 8 – 10, ZAGREB

BLAGAJNA +385 (0)1 4864 616
CENTRALA +385 (0)1 4849 222
PROPAGANDA +385 (0)1 4864 601
FAX +385 (0)1 4848 540
www.gavella.hr

RAVNATELJ Darko Stazić
DRAMATURG Dubravko Mihanović
VODITELJ MARKETINGA I PRODAJE Mladen Šoškić
IZVRŠNA PRODUCENTICA Sonja Kovačić
TEHNIČKI UPRAVITELJ Stanko Robinščak

IZDAVAČ Gradsko dramsko kazalište 'Gavella'
ZA IZDAVAČA Darko Stazić
UREDNIK Dubravko Mihanović
FOTOGRAFIJE Sandra Vitaljić
OBLIKOVANJE KNJIŽICE Maja Draganić/Studio Cuculić
TIPOGRAFIJA Tempera, Typonine Display (Typonine)
TISAK Printera, Zagreb

ZAHVALJUJEMO dr. sc. Nadiri Duraković na pomoći i savjetima.

POKROVITELJI

RAČUNALA KONČAR

PIVNICA
STARI FIJAKER
ZAGREB
900

1898.
P.Z. Kuna

Klinička bolnica 'Sestre milosrdnice'
– Klinika za traumatologiju Zagreb

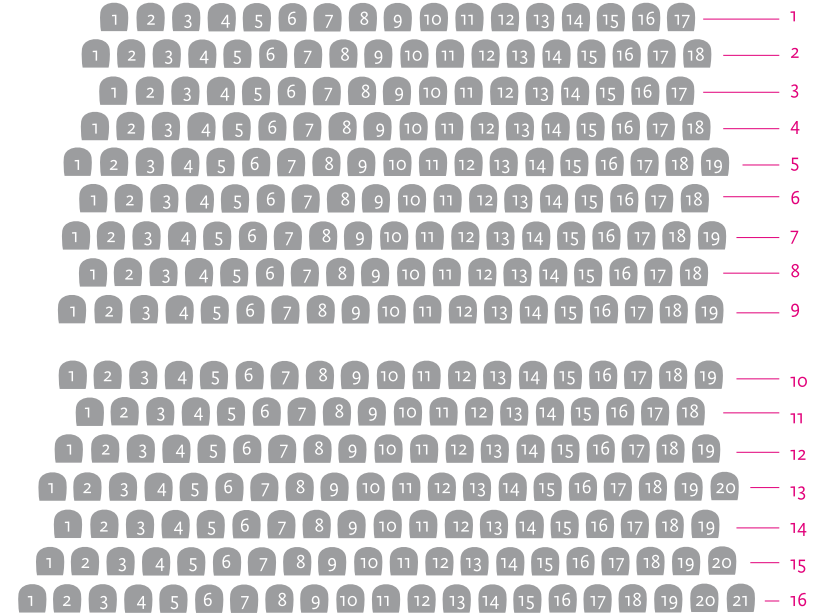
Klinička bolnica Dubrava

Medical Centar d.o.o.

POZORNICA

PARTER

RED

BALKON

www.gavella.hr